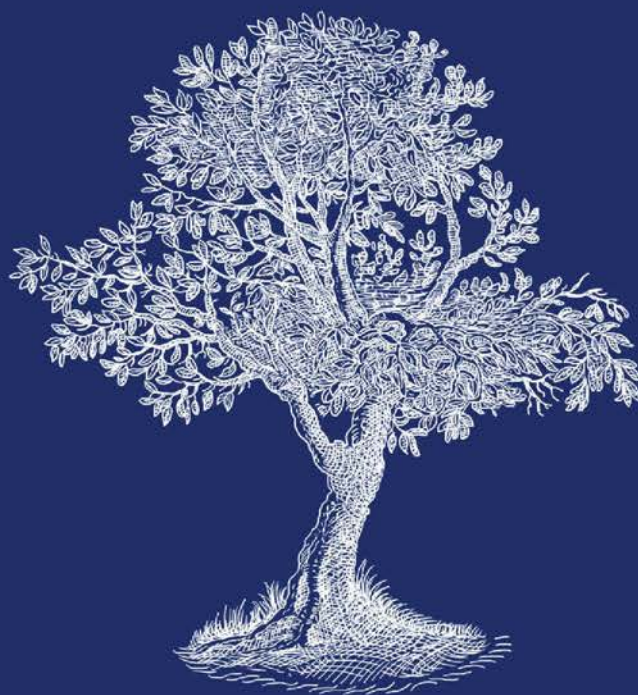

AKO ZACHRÁNIŤ RODINNÉ FIRMY

Rodinné podnikanie

Štát sa po rokoch nečinnosti rozhodol pomôcť rodinným firmám. Dotlačil ho k tomu fakt, že väčšina rodinných podnikov na Slovensku bola založená po roku 1989 a v súčasnosti alebo v najbližších rokoch ju čaká generačná výmena. Slovenské zákony na túto situáciu nie sú pripravené. Súbor opatrení z dielne ministerstva hospodárstva prináša niektoré potrebné riešenia, no tie najdôležitejšie zostávajú v nedohľadne

Lukáš Kvašňák, Xénia Makarová

Podľa dostupných štatistík tvoria rodinné podniky viac ako polovicu všetkých malých a stredných podnikov na Slovensku. Dôvodom, prečo sa nimi štát rozhodol špeciálne zaoberať, je skutočnosť, že ide o dlhodobo etablované firmy, ktoré vytvárajú pracovné miesta aj v menej rozvinutých regiónoch, do ktorých je problém pritiahnúť zahraničných investorov. „Rodinné podniky sú spravidla menej rizikové a stabilnejšie vzhľadom na konzervatívny spôsob riadenia a snahu o dlhodobú udržateľnosť,“ uvádza v analýze ministerstvo hospodárstva.

Podľa prieskumu, ktorý na prelome rokov uskutočnila Slovak Business Agency (SBA) na vzorke viac ako 360 rodinných firiem, dve tretiny podnikov pôsobia na trhu dlhšie ako desať rokov, z toho aj tretina presahuje históriu dve dekády. Od pádu socializmu prešlo alebo prechádza generačnou výmenou viac ako štvrtina rodinných podnikov, no len veľmi málo z nich si uvedomuje potrebu dlhodobej prípravy na nástupníctvo alebo transfer, hovorí prieskum.

Chýbajú systémové opatrenia

Nezvládnutie procesu odovzdania manažmentu firmy novej generácii alebo jej neúspešný predaj môže predstavovať problémy pre rozvoj a zamestnanosť v regiónoch a následne aj pre ekonomiku ako celok. „Z pohľadu regiónov ide o stabilnejšieho zamestnávateľa a zodpovednejšieho podnikateľa, než ako je povedzme nadnárodná spoločnosť, ktorá po skončení daňovej úľavy nemá problém presťahovať sa do iného štátu za výhodnejšími podmienkami,“ hovorí Michal Šubín z konzultačnej firmy RSM CZ.

Veľký dôraz sa podľa neho doteraz v ekonomike kladol na veľkých zamestnávate-

teľov. Menšej pozornosti sa tešili rodinné firmy, čo hralo svoju úlohu aj v počte predajov menších spoločností. Veľa zakladateľov nevidelo perspektívu rodinného podnikania, a preto predalo svoje firmy zahraničným investorom. Tým sa ich tradícia ani len nezačala, pretože skončila už na úrovni zakladateľa. V súčasnej situácii, keď je nezamestnanosť na Slovensku rekordne nízka a každý ďalší veľký investor bude čeliť nedostatku pracovnej sily, je otázne, či by adresná pomoc pre lokálne firmy nepriniesla viac benefitov ako veľký investičný stimul pre novú investíciu.

Rezort hospodárstva pripravil opatrenia, ktoré sú špeciálne zamerané na zvládnutie generačnej výmeny v rodinných firmách. Niektoré z nich boli súčasťou druhého antybyrokratického balíčka, ktorý vláda schválila v máji tohto roku. Ministerstvo chce zvýšiť povedomie medzi firmami o generačnej výmene, ako aj predaj rodinných spoločností, na čo by mali slúžiť prednášky, workshopy či možnosť konzultácie s mentormi pod hlavičkou SBA. Rovnako chce rezort umožniť rodinným podnikom čerpať na úhradu týchto poradenských a konzultačných služieb aj štátnu pomoc. Služby im pomôžu napríklad pripraviť

podnik na predaj, nastaví v ňom procesy, ohodnotí firmu alebo vytvorí stratégiu prechodu na novú generáciu rodinných vlastníkov. Podniky budú môcť získať aj mikropôžičky za zvýhodnených podmienok.

Jedným z mála konkrétnych opatrení je rozšírenie výnimky z nelegálneho zamestnávania pre rodinných príslušníkov aj na iných podnikateľov ako len živnostníkov. Ak chce v súčasnosti syn alebo dcéra cez víkend vypomôcť svojim rodičom v obchode, inšpektorát práce by v prípade kontroly označil takúto výpomoc za nelegálne zamestnávanie. Po novom budú môcť pomáhať len kon-

Ako chce štát pomôcť rodinným firmám

- » prostredníctvom vzdelávacích aktivít zvýšiť povedomie o generačnej výmene
- » vytvoríť podporný nástroj na zvládnutie generačnej výmeny
- » rozšíriť výnimku z nelegálneho zamestnávania pre rodinných príslušníkov aj na právnické osoby
- » vytvoríť definíciu rodinného podniku
- » zaviesť daňové zvýhodnenie pri prevode firmy na priamych rodinných príslušníkov
- » vytvoríť právny inštitút na spravovanie rodinného majetku, tzv. trust

krtní členovia rodiny za podmienky, že budú buď dôchodkovo poistení, alebo budú žiakmi do 26 rokov či poberateľmi starobného alebo výsluhového dôchodku. Ďalšie zatiaľ len pripravované opatrenia sa zameriavajú na definíciu rodinného podniku, daňové zvýhodnenie pri prevode firiem na priamych rodinných príslušníkov a vytvorenie právneho inštitútu na spravovanie rodinného majetku, tzv. trusty.

Potrebuju definíciu

Partner konzultačnej spoločnosti Amrop Slovakia Mario Fondati tvrdí, že ak chce ministerstvo hospodárstva presadiť adresné opatrenia pre rodinné firmy, treba najskôr veľmi presne definovať, čo to vlastne rodinná firma je. Pretože definícií je viacero a aj slovenské úrady používajú rôzne metodiky. Zároveň je potrebné, aby definícia nebola príliš úzka, ale ani príliš široká, pretože v prípade zvýhodnenia bude chcieť byť každá firma rodinnou a stratí sa tým zmysel podpory.

Pracovná verzia definície ministerstva zatiaľ je, že spoločnosť bude považovaná za rodinnú firmu vtedy, ak nadpolovičnú väčšinu majetkových a rozhodovacích práv majú aspoň dvaja rodinní príslušníci, či už manželia, súrodenci alebo deti a aspoň jeden z nich je zapojený vo vedení podniku, čiže v predstavenstve, ako konateľ, prípadne člen dozornej rady.

Odborníci sa vo všeobecnosti zhodujú, že opatrenia predložené ministerstvom hospo-

„Rodinná firma je z pohľadu regiónov stabilnejším subjektom než nadnárodná spoločnosť, ktorá môže po skončení daňovej úľavy odísť do zahraničia.“

Michal Šubín
RSM CZ

Kičovcov z Hotela Partizán na Táloch trápi okrem príplatkov za nočnú prácu a víkendy aj predĺženie odpisov hotelov a dvojnásobne vyššia DPH na služby než v okolitých štátoch.

dárstva sú síce potrebné, ale ide len o kozmetické zmeny. „Rodinné podniky potrebujú to, čo všetci podnikatelia. Rovnosť pred zákonom, rýchle a predvídateľné súdnictvo, efektívnu a neskorumpovanú políciu a prokuratúru, stabilné a primerané dane a odvody a predvídateľné a zákonné konanie zo strany štátu a jeho orgánov,“ myslí si viceprezident Podnikateľskej aliance Slovenska (PAS) Peter Serina.

Vyriešiť dedičské právo

Podľa jeho slov generačnú výmenu musia zvládnuť predovšetkým podnikatelia sami, štát im v tom ťažko pomôže. „Môže im uľahčiť v rámci reformy dedičského práva, ktorá sa v súvislosti s reformou Občianskeho zá-

Občiansky zákonník ponúka nízku flexibilitu pri prevoze majetku z porúčiteľa na dedičov

konníka bezúspešne slubuje už viac ako desať rokov. Určite by pomohla možnosť príkazu v závete, prípadne ukladania iných podmienok dedičom, ako aj uvoľnenie nakladanie s majetkom vo vzťahu k plnoletým deťom,“ dodáva P. Serina.

Čo sa týka samotného dedenia, jeho pravidlá určuje Občiansky zákonník ešte z roku 1964. Aktuálnym potrebám to už zďaleka

Téma

Rodinné podnikanie

nestačí a úpravy v tejto oblasti sú pre bezproblémový medzigeneračný presun nevyhnutnosťou. Napríklad možnosť vydedenia je obmedzená pri deťoch, inštitút predmanželskej zmluvy neexistuje a rodina si tiež nemôže pre dedičské konanie sama zvoliť notára či právnik, ktorého pozná a dôveruje mu. Majetok tak môže skončiť v rukách neskúseného správcu, na čo môže rodina doplatiť.

V závete si zase nemôže majiteľ firmy kľásť podmienky, napríklad že dieťa získa podiel v podniku až po dokončení školy alebo dovŕšení istého veku. Takto nastavená legislatíva potom majiteľov núti previesť podiel vo firme počas života, čo však môže viesť k tomu, že sa od svojho biznisu odtrhnú príliš skoro a ak sa rozhadávajú s novou generáciou, môžu stratiť na spoločnosť vplyv, čím ohrozia aj svoje zabezpečenie na dôchodku.

Neexistujúce predmanželské zmluvy

Súčasný zákon výslovne nepozná ani predmanželské zmluvy, ktoré sú pri generačnej výmene dôležité, keďže môžu podnik ochrániť pred jeho rozdrobením medzi partnerov detí. Tí sa následne nemusia zhodnúť na spôsobe riadenia. „Existuje však možnosť dohodou manželov zúžiť alebo rozšíriť bezpodielové spoluvlastníctvo manželov. Táto výnimka sa však vzťahuje len na majetok nadobudnutý počas trvania manželstva,“ upozorňuje Róbert Kováčik, partner konzultačnej spoločnosti EY, a dodáva, že uzavrieť takú dohodu smú len manželia, nie snúbenci. No počas manželstva sa dá takúto dohodu uzatvoriť kedykoľvek, ako aj zmeniť.

Možno cez ňu vyriešiť aj vlastníctvo k veci, ktorá by patrila inak len jednému z manželov, lebo ju napríklad zdedil. „Manželvia sa tiež môžu dohodnúť, že vznik bezpodielového spoluvlastníctva budú viazať ku dňu zániku manželstva,“ uvádza R. Kováčik. Dosiahnu tak stav, že celý majetok nadobudnutý počas manželstva nebude súčasťou bezpodielového spoluvlastníctva, ale až do zániku manželstva bude každý nadobúdať vlastníctvo sám pre seba. Do úvahy tiež pripadajú aj rôzne zmluvy o budúcej zmluve medzi manželmi.

Rekodifikácia tak skoro nebude

Všetky tieto problémy mala vyriešiť veľká rekodifikácia Občianskeho zákonníka pod vedením špeciálnej komisie na ministerstve spravodlivosti. Pre viaceré faktory vrátane chýbajúcej politickej podpory rezort nakoniec upustil od myšlienky prijať nový komplexný zákon a vybral sa cestou postupnej novelizácie.

V prvej fáze sa zreformuje a zmodernizuje časť záväzkového práva, ktoré rieši občianskoprávne vzťahy. Novela dedičského práva, ako aj zavedenie inštitútu predmanželských zmlúv sa dostanú na rad až v ďalšom volebnom období. „Pri dedičskom práve sa vyskyt-

lo viacero hodnotových otázok, ktoré neumožňujú v tomto volebnom období predložiť komplexnú reformu dedičského práva. V týchto otázkach nenašla zatiaľ zhodu ani samotná rekodifikačná komisia," uvádza rezort spravodlivosti.

Darovanie namiesto dedenia

Aj R. Kováčik súhlasí s názorom, že súčasná právna úprava dedenia je „veľmi rigidná“. Občiansky zákonník, ktorý dedenie definuje, nepostačuje na súčasné podnikateľské a spoločenské prostredie a ponúka len nízku flexibilitu aj pri prevode majetku z poručiťela na dedičov.

Napríklad na rozdiel od susednej Českej republiky neexistuje na Slovensku ani inštitút zverených fondov alebo možnosť zvolenia si správcu dedičstva. Aj preto si treba štruktúru majetku pre ďalšiu generáciu pripraviť ešte pred samotným procesom jej presunu, pričom ide o veľmi zdĺhavý proces.

Trusty predstavujú podľa P. Serinu vysoko sofistikovaný spôsob spravovania majetku. „Ak sa podmienky nastavujú zle, nebu-

de to atraktívne. Navyše je potrebná komplexná zmena v oblasti vymožitelnosti práva, zrýchlenia súdnych konaní a podobne, aby bolo v prípade porušenia podmienok pri spravovaní trustu zo strany správcu možné hneď zasiahnuť a ochrániť majetok," vysvetľuje viceprezident PAS.

Viac možností ponúka rozdelenie majetku ešte počas života zakladateľa rodinnej firmy cez darovanie. „Súčasťou darovacej zmluvy môžu byť aj rôzne vedľajšie dojednania - podmienky, príkazy alebo účelové určenie daru. Podmienky však nesmú byť v rozpore so základnými znakmi darovania, ktorými sú bezodplatnosť a dobrovoľnosť," opisuje R. Kováčik z EY. Navyše, darovacia zmluva v sebe zahŕňa aj možnosť darcu domáhať sa vrátenia daru, ak sa obdarovaný správa k nemu alebo k členom rodiny tak, že „hrubo porušuje dobré mravy“.

Pozitívne hodnotil zámer ministerstva zaviesť daňové úľavy pri prevode firmy medzi rodinnými príslušníkmi Peter Feiler, senior manager pre oblasť daní EY. No rezort financií navrhol úľavy vypustiť z dôvodu nedávno zavedenej dvojročnej lehoty pre oslobodenie príjmov z predaja obchodných podielov, ak predávajúca firma ovláda aspoň desať percent spoločnosti. Ide o takzvané capital gain. „Nerieši to však prípady, ak je predávajúcim fyzická osoba. Na druhej strane, pri fyzických

„Ak chce štát presadiť adresné opatrenia pre rodinné firmy, musí najskôr veľmi presne definovať, čo to rodinná firma je.“

Mario Fondati
partner Amrop Slovakia

osobách na Slovensku neexistuje daň z dedenia ani daň z darovania. Za určitých podmienok teda pri prevode alebo prechode firmy nie je nutné zavádzať dodatočné daňové úľavy," konštatuje P. Feiler.

Zlepšiť podmienky pre všetkých

Vo všeobecnosti platí, že akákoľvek zmena ušitá na mieru rodinným firmám neprinesie želaný účinok bez širších zmien v celom podnikateľskom prostredí. „Väčšina malých firiem pociťuje rovnaké problémy, ktoré súvisia s podnikateľským prostredím na Slovensku - neprehľadná a často sa menia-

ca legislatíva, množstvo zbytočných regulácií, ktorých počet sa neustále zvyšuje, nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily, nízka vymožitelnosť práva. Čím je firma menšia, tým ťažšie je pre ňu poradiť si s týmito výzvami," myslí si predseda Združenia mladých podnikateľov Slovenska Ján Solík.

Štát by sa podľa neho nemal pozeráť na mikrofirmy, rodinné firmy či inú skupinu podnikateľov nejako špeciálne, a keď narastú, tak im hodiť na krk kvantum regulácií. To potvrdzuje aj prieskum SBA, podľa ktorého špecifické problémy rodinného podnikania ako nástupníctvo alebo potreba profesionalizácie firmy vníma ako páčivé iba približne štvrtinou rodinných podnikov.

© TREND

Čo potrebujú rodinné podniky od štátu

- » reformu dedičského práva
- » možnosť určiť si notára alebo právnik v dedičskom konaní
- » zaviesť možnosť príkazu v závete
- » zaviesť inštitút predmanželských zmlúv
- » stabilnú a predvídateľnú legislatívu
- » zlepšiť vymožitelnosť práva
- » prepojiť vzdelávanie s potrebami trhu práce